

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет філології та соціальних комунікацій

**Від смішного до великого:
феномен комічного
в літературі та культурі**

Збірник матеріалів конференції

**Бердянськ
2017**

УДК 81+82(05)
В14

Редакційна колегія:

Головний редактор – Новик О.П., доктор філологічних наук, професор (Бердянськ); **заступники головного редактора** – Філоненко С. О., доктор філологічних наук, професор (Бердянськ); Харлан О.Д., доктор філологічних наук, професор (Бердянськ).

*Друкується за рішенням вченої ради
факультету філології та соціальних комунікацій
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 31.08.2017 р.)*

В14 Від смішного до великого: феномен комічного в літературі та культурі : [зб. наук. матеріалів конференції (Бердянськ, 28–29 вересня 2017 р.) / [гол. ред. О. П. Новик]. – Бердянськ, 2017. – 155 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, присвячені дослідженню комічного в літературі та культурі крізь призму методологій філології, культурології та журналістики і методики. Висвітлено окремі проблеми поетики гумору та сатири в контексті оновлених знань.

УДК 81+82 (05)

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори

© Бердянський державний педагогічний університет, 2017

ЗМІСТ

Акулова Н.Ю.	Кінофарс у літературній проєкції: роман Івліна Во "Decline and fall"	6
Алатея М.М.	Типологія комического в Short stories Грэма Грина	7
Атрошенко Г.І.	"Ведмежа мова викладання": "смішна книга" В. Нестайка та В. Харченка для дітей	9
Бабійчук Т.В.	Сатиричний жанр у сучасній українській літературі: Житомирщина (поема «Блазенія» Василя Дацюка)	11
Богданець С.В.	Харчові образи як засоби творення комічного (на матеріалі текстів українського бароко)	13
Богданова М.І.	Поетика повсякденного простору в новелі Івана Франка «Сойчине крило»	15
Бондаренко Л.Г.	Підготовка студентів-філологів до вивчення гумористичних та сатиричних творів у новій українській школі	17
Бородіца С.В.	Жанрова своєрідність сатиричного роману "Містер і місіс Ю-ко в країні укрів" М. Матіос	19
Брадзіхіна А.В.	Адметнасці вивчення бурлескно-травесційної літаратури ў сярэдняй школе	21
Вавринюк Т.І.	Мовні засоби комічного в романі Ю. Андруховича «Московіада»	23
Васильєва К.П.	Сміхова культура Олекси Різниківіа (на матеріалі збірок "Сміх на гаку", "Сміх на гаку-2")	25
Верескун О.А.	Над чим сміємося: часопросторові виміри сміхової комунікації	27
Волік Н.А.	Сатирический пафос как признак жанровой модификации од Г.Р. Державина	29
Горбач Н.В.	Іронічний контекст детективу Н. Доляк "Шикарне життя в Вупперталі"	30
Гросевич Т.В.	Комічне в повістях Анатолія Дімарова	32
Дацер К.С.	Прояви постмодерністської іронії в романі «Маг» Джона Фаулза	34
Дворянчикова С.Є.	Амбівалентна семантика комічного в контекстах із поетонімами	36
Девдюк І. В.	Гротескно-фарсова образність роману Олдоса Гакслі "Жовтий Кром"	38
Динниченко Т.А.	Прийоми пародіювання в соті А. Жіда «Підвалини Ватикану»	40
Євмененко О.В.	Місце гумористичного фентезі в сучасній читацькій культурі	42
Ємець О.В.	Англійська гумористична поезія: стилістичний і перекладознавчий аспекти	43
Жиленко І.Р.	«Веселе у сумному» Клима Поліщука і «смішне у страшному» Аркадія Аверченка: міжлітературний діалог	45
Журавльова С.С.	Гетьман Іван Самойлович у візії барокових поетів: перетворення з ідеального керманіча на об'єкт політичного пасквіля	47
Журавська О.В.	Моделі формування ірреального хронотопа химерного роману	48
Закальська Я.А.	Народна сміхова культура як елемент мілітарного фольклору	49
Зелік О.А.	Театральний фейлетон Олега Вергеліса: жанрові особливості	51

Збірник матеріалів конференції

Землянська А.В.	Твір О. Ірванця "Харків 1938" як пародія на шпигунський роман	53
Ільїнська Н.І.	Мифопоэтика и прагматика советского анекдота	55
Кицак Л.В.	Природа сміху в детективному жанрі (на прикладі українських детективів)	57
Кобилко Н.А.	Гумор як джерело «химерності» української літератури другої половини ХХ століття	59
Ковпик С.І.	Скетч як форма емоційного пізнання	61
Козлов Р.А.	Катарсис пекельного болю (сміхове орнаментування автобіографічної повісті Шайло Гарріса "Сталева воля")	63
Колінько О.П.	Іронія як засіб моделювання світу в сучасній українській і російській новелі	65
Коноваленко Т.В.	Комічне в магічно-реалістичній та химерній прозі	67
Корівчак Л.Д.	Сповідування моральних ідей нації в сатиричних віршах М.Чернявського	69
Коркішко В.О.	Пастішизація як засіб організації художнього тексту (на матеріалі п'єси Б. Акуніна "Гамлет")	70
Корнєєва Л.Л.	К суті категорій комического и трагического на примере повести Николая Гоголя «Старосветские помещики»	72
Кравченко Я.П.	Іронія як стратегія заперечення ідеології статі в романі О.де Бальзака «Стара діва»	74
Ленок М.І.	Агрегація іронії в романі Павла Вольвача "Хрещатик-плаза"	77
Ляшенко О.А.	Особливості жіночої іронії/самоіронії у творчості С. Йовенко (гендерно-філософський аспект)	79
Мельник Н.Г.	Сучасний український анекдот про москалів: динаміка традиції	80
Мі тракова О.О.	Гра з персонажем чи гра читачем? Постмодерний міф у творі Дж. Фаулза "Маг"	82
Михилев А.Д.	Юмористический детектив Сан-Антонио как жанровая разновидность романа	83
Музикіна С.В.	Философско-иронический контекст повести М. Аромштам "Когда отдыхают ангелы"	84
Назаренко І.В.	Мовна гра у системі мовно-стилістичних засобів вираження комічного	86
Назаренко Н.І.	Гумор і сатира в романах М. Спарк та О. Черногуза	88
Невярович Н.Ю.	Прием металеписа в поэтике современной гротескной прозы: компаративный аспект	90
Немченко Г. В.	Жанрова природа комічного у п'єсах "Дячиха" Т. Сулими та "Торгівля жемчугами" Г. Цеглинського	92
Немченко І. В.	Жанр комічної мініатюри в поетичному доробку Петра Ребра	94
Нестерук С.М.	Маркери ідентичності у графічному романі Арта Шпігельмана «Maus»	96
Новик О.П.	Складна простота барокового комічного у книзі Ганса Якоба Гріммельсгаузена «Сімпліцій Сімпліссімус»	98
Нюкало О.В.	Ознайомлення учнів з творами письменників-гумористів запорізького краю в процесі позакласної роботи	99
Овчаренко Т.С.	Юмор и урбанистика: города «смеха» (Габрово и Одесса)	101

Від смішного до великого: феномен комічного в літературі та культурі

Павлик Н.В.	Лінгвостильові механізми творення комічного в епістолярній спадщині Остапа Вишні	103
Прокопович Л.В.	Литературная пародия как форма художественной коммуникации	105
Пушкарь О.П.	Смешанная языковая игра как средство создания комических характеров в повести С.Д. Довлатова «Иностранка»	106
Романенко О.В.	Письменник і література: гумористично-сатиричний дискурс журналу «Перець» (1948–1971)	108
Романенко Л.В.	Специфіка українських гумористичних творів для дітей	111
Росінська О.А.	Іронічна деміфологізація хронотопу в постмодерній поезії	113
Рябченко М.М.	Елементи комічного в сучасній українській антиутопії	114
Семененко Л.М.	Сатира Олександра Олеся в контексті сьогодення	116
Семенец А.В.	Феминистский юмор и гротескные образы как средства деконструкции патриархального дискурса в романах А. Картер	118
Семків Р.В.	Теорії комічного в контексті постколоніальних студій (А. Бергсон, М. Бахтін, В. Пропп)	120
Скорина Л.В.	Специфіка гоголівського інтертексту в сатиричній прозі Костя Гордієнка 20-х років ХХ ст.	121
Слижук О.А.	Жанрові параметри повісті Я. Стельмаха “Голодний, злий і дуже небезпечний”	123
Смольницька О. О	Відтворення прийомів чорного гумору в українському перекладі: на прикладі вірша Джонатана Свіфта «Death and Daphne»	125
Соколовська Ю. С.	Політичний гумор від Ірен Роздобудько (на матеріалі діалогії «Оленіада»)	127
Титаренко Е.А.	Комическое в метатекстуальном художественно-гносеологическом проекте В. Пелевина	129
Трофименко Т.М.	Перверзії гумору в сучасній українській літературі: чи вміють наші письменники сміятись?	131
Федоренко В.В.	Розуміння категорій сміху та комічного в філософії	133
Федько О.Ю.	Функціонування народної сміхової культури у романі Л. Горлача “Мамай”	135
Чернюк С.Л.	Політичний гумор “лівих” письменників-журналістів: “Перець”, “Szpilki” й “Стършел”	137
Чорній А.Л.	Комічний феномен у подоланні протиріч	139
Чорній Р.П.	Інтерпретативний потенціал іронії в романі Кетрін Стокетт «Прислуга»	141
Шабаль К.С.	Гротескний політичний бал-маскарад у романі “Мандрівки до Аберфайлю” Романа Іваничука	143
Шама І. М.	Сюжетный комизм в английской поэзии нонсенса	145
Школа В.М.	Комедія та її жанрові різновиди у творчості українських драматургів 20–30-х рр. ХХ ст.	147
Вірченко Т. І.	Художні доміанти трагікомедій В. Діброви	148
Вашків Л. П.	Жанр віршової гуморески у творчій практиці Степана Руданського	150
Вещикова О. С.	“#Конотоп земля легенд” Руслана Горового: нарративні стратегії творення комічного	151
Нюкало О. В.	Ознайомлення учнів з творами письменників-гумористів Запорізького краю в процесі позакласної роботи	153

Вашків Л. П.,

кандидат філологічних наук,

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка

ЖАНР ВІРШОВОЇ ГУМОРЕСКИ У ТВОРЧІЙ ПРАКТИЦІ СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО

Літературну славу поетові С. Руданському зробили гуморески – жанр, у якому найосяжніше зреалізована його творча оригінальність. Понад 200 творів, написаних у цьому жанрі, пройшли довгий і часто-густо невеселий шлях до читача і дослідника. Хрестоматійна метафора Омеляна Огоновського про “розсипане намисто” (розпорошені по різних виданнях, а часто й загублені твори С. Руданського) виявилася актуальним застереженням не лише для А. Кримського, М. Комарова, І. Франка, С. Єфремова, а й для поточних дослідників спадщини поета.

Осмишуючи жанрову специфіку одного з “двох емоційних полюсів творчості” [2, 141] С. Руданського, власне “приказок” (а саме так термінологічно визначив їх автор), дослідники різного часу виокремлювали в них певні сутнісні характеристики. І. Франко трактував їх як “короткі епічні анекдоти, котрих сюжет звичайно взятий з уст народу і прибраний в легеньку, сказати б можна, куцу форму народної коломийки” [5, 220]. Солідарний М. Зеров називав творами, що подавали у віршованій формі величезний матеріал народного анекдоту. Деяко повніше видається характеристика Б. Лепкого. Він спостеріг у віршованих гуморесках С. Руданського, що “гумор і дотеп лучиться з незвичайною артистичною мірою та з такою легкістю віршування, як в жадного з наших поетів, крім одного Шевченка”. Прикметним є і акцент вченого про перейняття і органічне перенесення поетом Руданським з народної творчості у власну авторську щирого гумору, сердечного сміху і несилуваного дотепу. Остання характеристика дуже точно визначає специфіку гумору Руданського, що був опертий на українську національну сміхову традицію.

М. Рильський небезпідставно вважав, що співомовки (як сукупність усієї творчості загалом, а віршові гуморески зокрема і особливо) виявляють перед читачем “навдивовижу міцне душевне здоров’я автора” [3, 211], котре й дозволило народити цей знаменитий цикл. За Рильським, співомовки – це “написані легким, коломийковим (народнописаним з хореїчною тенденцією) розміром віршовані оповіданнячка, притчі, баєчки. В основі більшості з них лежать народні, що передаються з уст в уста, більшою або меншою, іноді і зовсім малою мірою, а інколи і досить істотно перероблені анекдоти – про поміщиків і селян, про духовенство, про циганів і солдатів і т. ін.” [3, 211], це твори, що викликають здоровий, життєрадісний сміх. З-поміж сучасних імпує нам максимально синтетичне визначення І. Дзюби: “Співомовки Руданського – це здебільше сюжетні комічні оповідки, жарти, віршовані притчі, різні жанрові сценки, перейняті духом народного гумору, а часто прямо з народного побуту взяті й талановито переказані поетичним словом” [2, 138-139].

Тематично звід гуморесок С. Руданського виявляє своєрідну сміхову панораму сучасної йому України, фіксує життєвий досвід українців у різних соціально-побутових комічних ситуаціях, орієнтуватися в яких його героям (причому – представникам майже усіх суспільних верств тодішньої України) допомагало вроджене почуття гумору вкупі з тверезим глуздом.

В українській літературі гумореска мала велику літературну традицію. Однак саме з іменем С. Руданського дослідники історії нашого письменства пов’язують завершення формування в українській поезії віршової гуморески як жанру [1]. Вони відзначають значний ступінь творчого втручання автора у вихідний матеріал (як-от: мандрівні сюжети, зразки фольклору, словесні передачі із вужчого кола), соціальне поглиблення, реалістичну типізацію образів і ситуацій, граціозну віршову форму, єдність стилю і авторської позиції.

Уже І. Франко виділив “незвичайне майстерство форми і народної мови, живість і простоту вислову” [5, 220] як добрі прикмети таланту С. Руданського. Найновіше видання спадщини С. Руданського [4], збагачене творами, що (з різних причин – як об’єктивних, так і суб’єктивних) йшли до читача надто довго, утверджує нас у цьому. Строфічно віршові гуморески С. Руданського розмаїті. Окрім традиційних катренів (“Добре торгувалось”, “Турки і козак”, “Польща”, “Черевики”

та багато ін.), подибуємо тут і секстини (“Довгий зуб”, “Дивний бик”, “Голодний жид”), і октави (“Пиріг”, “Три жиди”, “До чого ти здатний?”, “Каньовський і Радивил”, “Московська справа”, “Gruby Bartko”).

Зустрічаємо у співомовках С. Руданського епіграфи (наприклад, народна приказка “Держи язик за зубами” до віршової гуморески “Три жиди”), ситуативне уточнення теми (“Добра вдяка” (Фурманка з жидами)); авторські іронічні підзаголовки: “Кобилячі яйця” (Що то мати, що то діти!).

Оповідь – назагал об’єктивна – має в творах Руданського характер і монологу (як-от, “Лист”), і діалогу (як-от, “Вовки”). Автор же виступає в ролі коментатора, зазвичай іронічного, проте завжди делікатного і урівноваженого. У веселих жартах С. Руданського знайшли відображення глибинні історичні процеси та впливи. Змальовуючи у своїх творах життя переважно Правобережної України (можна навіть означити вужче – українського Поділля), поет спостерігає і виносить на суд читача небайдужі йому психологічні впливи кріпаччини, полонізації, русифікації.

Центральні образи цигана, москаля і єврея, що згідно з фольклорною традицією є антиподами українського селянина (ключового персонажа віршових гуморесок), в байках С. Руданського не є обов’язковим уособленням рис негативних. Доволі часто вони демонструють дотепність далеко несогіршу, порівняно з тим же селянином, наприклад, “Циган з конем”, “Циган в огірках”, “Циган на сповіді”, “Кацап з гребінцями”, “Дочка-син”, “Торбин брат”, “Мазур на сповіді”, “Три питання”, “Pchła” та ін.

Українським Рабле назвав С. Руданського автор передмови до найновішого і на сьогодні чи не найповнішого видання творів письменника [4] й – упевнена – цілковито уникнув гіперболи. Адже у більшості творів українського поета домінує по-просвітительськи ясний і світлий погляд на смішне, панує дух розважливості й великодушного (з незначною лише часткою “гризького”) гумору. Ними перейнята уся парадигма жанру віршової гуморески, що в індивідуальній художній практиці С. Руданського сягнула своїх вершинних виявів.

Література

1. Бондар М. Степан Руданський / М. Бондар // Історія української літератури. ХІХ століття: у 3 кн. – Кн. 2: навч. посібн.; за ред. М.Т. Яценка. – К. : Либідь, 1996. – С. 165-181.
2. Дзюба І. Степан Руданський // 3 криниці літ / І. Дзюба : у 3 т. – Т. 3. – К., 2007. – С. 138-142.
3. Рильський М. Про поезію Степана Руданського // Статті про літературу / М. Рильський. – К. : Дніпро, 1980. – С. 206-214.
4. Руданський С. Усі твори в одному томі / С. Руданський ; передм. Г. Латника. – К.; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 520 с.
5. Франко І.Я. До студій над Ст. Руданським // Збір. творів / І. Франко : у 50 т. – Т. 28. – С. 219-221.

Вещикова О. С.,

викладач,

Запорізький державний медичний університет

“#КОНОТОП ЗЕМЛЯ ЛЕГЕНД” РУСЛАНА ГОРОВОГО: НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО

Руслан Горовий – відомий український журналіст, режисер, письменник, музикант, волонтер і блогер. Горовий здійснює активну діяльність у соцмережі Facebook, зокрема йому належать дописи під хештегом #КонотопЗемляЛегенд. Слід зазначити, що попередній Інтернет-проект Р. Горового “Казки на ніч” було вже двічі видано – у 2015 і 2016 роках. У сучасній українській літературі публікація колишніх Інтернет-проектів набуває значного поширення і свідчить про намагання авторів апробувати текстовий матеріал на масовому читачеві до виходу друкованої книги у світ. Така апробація тексту допомагає просувати кінцевий продукт на ринок.

Простежимо, які наративні стратегії обрав Руслан Горовий для створення ефекту комічного в аналізованих текстах. Наративна стратегія являє собою процес вибору й комбінування способів і прийомів організації оповіді, спрямований на досягнення певного художнього ефекту (авторська інтенція) й базований на уявленнях автора про читача його творів та про особливості читацької рецепції тексту.